

ગમ્મત ઘંટ??

અથવા

મસાલાદાર મુરખો.

જેશીંગભાઈ મોતીલાલ શાહની પરવાનગીથી
છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

છોટાલાલ હગનલાલ ખુકસેલર.

રીચીરોડ અમદાવાદ.

અમદાવાદમાં

ધી રત્નસાગર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં

શા. અમરતલાલ જેશીંગભાઈએ છાપ્યું.

સર્વ હક્ક પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે.

આ ખુકમાં કોઇપણ વ્યતનો સુધારો વધારો કર્યો નથી.

આવૃત્તિ ૮ મી,

પ્રત ૩૦૦૦

સંવત ૧૯૬૮

સને ૧૯૧૨

કિંમત ૪ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ સંગ્રહ

૩૬૭૪

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌંષીરાઝિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૩૭૭૪

વર્ષીક

પુસ્તકનું નામ ઝામ્મલ દાંડ

વિષય ૪૭ : ૩

શ્રી ચતુરાઈ.

એક દીવસ નગરશેઠની ચાર છોકરીઓ સીગરા-
માં બેસી બાગમાં સેત્રમારવા જતી હતી તેઓને આ-
ગ્રાનું બજાર પસાર કરતાં એક મસ્તક વિતાનું ધડ
નજરે પડ્યું જે ચાર રસ્તાના આવજના ચકલા વ-
ચ્ચે પડ્યું હતું ત્યાં હજારો લોકોની ઠડ મળી છે કાટ-
વાળના માણસો તે મડદાની આસપાસ ફરે છે આવી
રીતનો આ અબજબી તમાસો જોયાથી તે કન્યાઓ
પોતાનું સીગરામ ત્યાં લેવડાવી અને તે મડદાને નિ-
હાળીને જોવા લાગ્યા, પછી તેમાંથી વડી બોલી. બે-
નો આ જખમ થયેલી સ્ત્રીને આંખમાં મુરમો આંજ-
વાનો ઘણો શોખ હતો તે સાંભળી બીજી બોલી બેન
તાર કહેવું તદન વ્યાજબી છે અને એને પાન એલા-
યચી ખાવાનો પણ બેસુમાર શોખ હતો, ત્રીજી ચંદ્ર-
વદનાએ તે સાંભળી કહ્યું કે એને મીસી લગાડવાનો
પણ મોટો શોખ હતો, પછી ચોથી ચતુરાએ કહ્યું કે
એને વાળમાં ચત્તર લગાડવાનો પણ મોટો શોખ હતો
પછી ચારે ચંદ્રમુખીઓ પોતાની સીગરામ બાગ તરફ
હંકાવીને લઈ ગયા. આ વાત બાદશાહે જાણી ત્યારે
તેને આશ્ચર્ય થયો કે ફક્ત ધડ ઉપરથી મસ્તક અથવા

માથુ વીગેરે કાંઈપણ નહીં છતાં તેના શોખની તે શી
 રીતે પરીક્ષા કરી હશે. બાદશાહે પોતાના નગરશેઠને
 હુકમ કરી તેની ચારે કન્યાઓ બોલાવી મંગાવી ભર
 દરબારમાં પુછ્યું કે ચરે ચતુરાઓ તમોને એ માથા
 વિનાનીના વારસ અને વગર ઓળખાણની પડેલી
 લાશ જોઈને કેમ જાણ્યું કે તે સુરમો આંજતી, મીસી
 લગાડતી, અતર ચોપડતી ને પાન ચાવતી હતી. બા
 દશાહનું ભાષણ સાંભળી એ બોલી અમારી પરીક્ષા
 સાદી અને સાચી છે; મેં જે કહ્યું હતું કે તેને પાન એ
 લાયચી ખાવાનો શોખ હતો તે માત્ર તેની ચાદર ઉ
 પર લાલ તથા પીળા ડાઘા જોયાથીજ સ્પષ્ટ જણાતું
 હતું; બીજી ચંદ્રવદન બોલી કે મેં મારી બેનનું કહે
 વું સાંપ્રત જાણ્યાની વાત તે ચાદરમાંથી એલાયચી
 ની ખુશબો આવતી, ત્રીજી કુમારિકા બોલ્યું મહારા
 જ મેં જે કહ્યું મીસીની શોખીન હતી તે પણ નીસાન
 તેની ચાદર ઉપરથી જણાઈ આવતી હતી, ચોથી ચ
 તુરા બોલી કે મને તેના ખભા ઉપર તેલનો ચળકાટ
 જણાયો અને ત્યાંથી નીકળતી ખુશબો ગુલાબના જે
 વી બેઠતી હતી, તેથી મેં જાણ્યું કે વાળને અતર લ
 ગાડતી હશે. બાદશાહ આ નગરશેઠની ચારે ચતુર ક-

ન્યાઓનું ભાષણ સાંભળી ચક્રીત થઈ ગયો અને ખુ
 શ થઈને ઉમઢા સ્થાળ બક્ષીસ આપીને પુછ્યું કે આ
 ભેદને કદપના અને તર્કથી ખીંચી લેનારી શું કન્યાઓ
 તમે એના અંગની નીશાનીથી કાંઈ એનો વધારે પ-
 તો આપી શકશો નહીં. કે એ ક્રીયા વર્ગના સખ્સની સ્ત્રી
 છે, બીજી બોલી કે બેન તારો બોલ ખરો છે અને તે
 શુરવીર કોઈ શાહજાદો છે. ત્રીજી ચંદ્રવદના બોલી કે
 પણ તે વહેમી છે તેથી વહેમખાઈને પોતાની સુગન્ધી-
 ને મારી નાંખી છે, ચોથી ચતુરા બોલી કે મારી નાં-
 ખનાર શાહજાદો તેનો ભરથાર ફલાણો ફલાણો હાલ
 દરબારમાં, છેલ્લા શબ્દો સાંભળતાંજ શાહજાદો પોતા-
 ના પીતા પાદશાહના પગ ઉપર માથું નમાવી માફ
 કરવા માટે વિનંતી કરવા લાગ્યો. આ અન્યબીથી
 દરબારમાંના તમામ લોક દંગ થઈ ગયા, પાદશાહ-
 ની અન્યબીનો પાર રહ્યો નહીં તે નામદારે હાલ ત-
 રત સર્વ જંજળ એક બાબુ રાખી તે ચારે કુમારીકા-
 ઓને પુછવું શરૂ કર્યું, અરે તમેએ તેની સંદેહ કેમ
 જાણ્યું. પહેલી બોલી મેં એની ધરણા ઉપર સઘળા
 માત્ર હથીયારોનાંજ ચીત્ર જોયા તેથી મેં તર્કથી જા-
 ણ્યું કે લડાયક સખ્સની સ્ત્રી છે, બીજી બોલી મેં તે

તપાસી જોયું અને શાહજાદો કયો તેના ગળામાંની માળા જે આકાર અને અમુલ્યની માત્ર બાદશાહી કુટુંબમાંજ વપરાય છે તે ઉપરથી તે કોઈ શાહજાદાની ઓરત છે એમ જાણ્યું, ત્રીજી બેઠી વહેમી કહ્વાની સામેતી માત્ર તેણીના અંગ ઉપરના દાગીના છે અગર એ સ્ત્રી ખરેખર અપરાધી હોત તો તેના અંગ ઉપરના અમુલ્ય શાણુગાર કદી પણ તેનો ભરથાર રહેવા દેત નહીં માટે તે વહેમી છે અને વહેમ બાધાથીજ આ પતિવ્રતાને મારી નાંખી છે, ચોથી ચતુરા બેઠી મેં તે શાહજાદો ઓળખ્યો તે ક્ષત્ર તેની આંગળીમાં વોંટી છે તે ઉપરના અક્ષર ઉપર મારી નજર ગયાર્થી ક્ષતાણ્ણાનીજ સ્ત્રી છે એ હું કહી શકી. બાદશાહ અને તેમાં સઘળા દરબારના લોકો શાબાશીના વરસાદ શાબાશીના વરસાદ વચ્ચે નગરશેઠની ચારે કન્યાઓ દરબારમાંથી ઉતરી પોતાના મહેલે ગઈ.

પુંજઆની માયે ગૌગાટ ઉજળ્યો.

વીસનગરમાં પીતાંબરદાસ નામે એક વાણીઓ રહેતો હતો તેને એક નાથી નામે ઓરત હતી તે બાધાની ઘણી લોભીયણુ રતી હતી બાધાની સ્ત્રીજ હર-

ઘડી પોતાના મોંઢામાં નાંખ્યા કરે એટલુંજ નહીં પણ
 તે ન હોય તો નળીયાં અથવા કાળી માટી અને છેવટ
 રાખોડી જ્યાં હોય ત્યાંથી લેઈને ઇખડખ પોતાના મોં-
 માં નાંખીને ખાઈ જાય એવી રીતે દરેક ચીજ પણ વા-
 રેઘડીએ પોતાના મોંમાં નાંખ્યા વગર ચાલેજ નહીં
 એવી તેને કુટેવ હતી અને તેને પુંજીઓ એક છોકરો
 હતો તે પણ પોતાની માના સ્વભાવ સાથે મળતો હતો
 હવે એક દીવસે પીતાંબરદાસને પોતાની ઓરત પાસે
 ગૌગ્રાટનું વ્રત કરાવવાની મરજી થઈ. તે વ્રતમાં ત્ર-
 ણ દીવસસુધી લાગટ નકોરડા અપવાસ કરવા પડે છે
 ને પછી ચોથે દીવસે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે તે વ્રતો-
 નું ઉધાપણ કર્યા પછી બ્રાહ્મણને જમાડીને પછી તે વ્ર-
 ત કરનાર જમે એવી રીત છે તે વ્રત પીતાંબરદાસની
 આજ્ઞાથી તેની ઓરતે આદર્યું તો ખરૂં પણ તેને પો-
 તાનું મોં વશ રાખવું ઘણુંજ મુશ્કેલ થઈ પડ્યું ને
 તેના સગા વિઝેરેને તો ખાત્રીજ છે કે એ વ્રત એનાથી
 પુરૂં પાશરૂં થનાર નથી પણ પીતાંબરદાસની ઓરતે
 તો વ્રતનો એક દીવસ તે વ્રતના ઉધાપણની સ્થાપન
 માં દેવના નૈવેદ્યનું કેળું પડ્યું હતું તે ઝોરની નજર
 ચુકાવીને ઝડપથી લઈ લીધું, પછી એકાંતે જઈ છુપી

થી તે કેળું કઢડવા લાગી તેને રસ્તે જતાં પીતાંબર-
 દાસના એક મિત્રે પાછલી બારીમાંથી જોયું કે તાકીદ
 થી બોલાવવા લાગ્યો કે ઓ પીતાંબરદાસ ઓ પીતાં-
 બરદાસ જરા આમ તો આવો તેને જવાબ દીધો કે
 આજ તો અમે ગૌત્રાટની ગડબડમાં છીએ તેથી આ
 અમારો પુંજીઓ આવે છે તેને જે કહેવું હોય તે કહો
 ત્યારે તેણે મોટે અવાજે જવાબ દીધો કે 'શું કહું ત-
 મારું કપાળ. પુંજીઆની માએ ગૌત્રાટ ઉજવ્યો, આ
 વું સાંભળીને પીતાંબરદાસ ઉઠીને બુલેછે તો પીતાંબ-
 રની ઓરતના મોંમાં કેળું છે તે જોઈને જતાંકને બે
 ચાર લપડાકો જડાવી દીધી પણ બીચારીનું મોં કેળા
 થી ભરેલું હતું તેથી કાંઈ બોલી શકાયું નહીં ને બી-
 ચારા પીતાંબરને પૈસો ખરચેલા પાણીમાં ગયા એટ-
 લુંજ નહીં પણ આખા ગામમાં ખખર થઈ ગઈ અને
 તે પીતાંબરદાસ પોતાના પુત્રની સાથે જ્યાં જાય ત્યાં
 તેને લોકો કહેવા લાગ્યા કેમ પીતાંબરદાસ તમારા પું-
 જીઆની માએ ગૌત્રાટ ઉજવ્યો કે, તેનો પીતાંબરદા-
 સને જવાબ દેવો જડ્યો નહીં અને તે વાતને ઘણું વ-
 રસ થયાં તોપણ આજ દુનિયામાં પુંજીઆની માએ
 ગૌત્રાટ ઉજવ્યો એ કહેવત મશહુર થઈ પડી છે.

ભુલ્યાચુક્યાનો માખાપ બેલી,

એક ગામમાં અલીભાઈ નામે હોરાજી રહેતો હતો અને તેને છોટીબુ નામે એક ચોરત હતી, જે ખુબસુરત કદની હતી અને અલીભાઈ બીચારો થોડી અક્ષ-લનો હતો ને તેને અને અમરૂદીન નામના હોરાજી સાથે વણી દોસ્તી હતી તે એવી રીતે કે એક એકના અંતઃકરણની વાત જ્યારે બંને ભેગા થતા ત્યારે કરતા. હવે એક દીવસે અલીભાઈ અમરૂદીનની પાસે જઈને કહેવા લાગ્યો જે દોસ્ત આજે ફજરમાં મુએ કોન જાને કે ક્રીયામુજનું મોરૂ જોઈને ઉઠ્યો હતો કે મારે આજે એક મુસલમાન સાથે કાજ્યો કરવા પડે, એમ કહી કહેવા લાગ્યો જે એક મુસલમાન કંઈ ઓળખાણ કારતો ફજરમાં મારે ઘેર આવો અને બુખી જોલા ઉપર બેઠી હતી તેને આંખોના ઘસારા કરવા મંદો, ત્યારે આપરે જનું કે હશે સાલી તરકડાની જાતને કોન મોરે લગરે પછી તો ધીમેધીમે બુની પાસે સરકવા લાગો તોપણ આપણે જનું કે હશે સાલી તરકડાની જાતને કોન મોરે લગરે. પછી તો બુના પગપર હાથ નાંખવા મંદો તોપણ આપણે જનું કે સારી તરકડાની જાતને કોન મોરે લગરે પછી તો અમરૂદીનભાઈને શુંકહું એ

મ કરતાં તો સાળો બુના આગળ હાત લાખવા મંદો
 પછી તો મુજથી સેન થઉ ના તે એકદમ અંદાનો તો
 મીબજ ગયો પછી શું પુછવું પરે સાબુની બતીઓ-
 થી ને દીવાસલઈની બુરીથી મારતો ઈમ કરતાં માર-
 તો છુતો ઈમ કરતાં અંદાના હાથમાં (પોતાની ડાઠી
 પકડીને કહેવા લાગો) રૂની પુનીઓ આવી કે આપડે
 તો પછી તે ખુબ માર મારવા માંદો ને ભાઈને શું ક
 હું કે અંદાએ તે રૂની પુનીઓના એવા તો સપાટા ત-
 રોતર ખીંચી કારા કે સાલાના માથામાં દર દર દરદર
 લોઈ નીકળવા લાગુ તે સીસીતાનો સાલો ગભરાઈને
 નાથો ને અંદા પણ તેની પાછળ પકરવા દોરો તેસીતો
 સારો બીમનો ગભરાઈને ઝરપ ઝરપ સીરીઓ ઉતર-
 વા લાગો તેથી સારો એક સીરી ભુલો પરો ને આખરે
 લીપસો લીપસો તો લીપસો પન ચતાપાતલંબો થઈને
 પરો ને ખુદાની ખુદર શામેલી સીરી ભુલો પરો
 ને સાલાની પાછળ લીપસો. કપાળે હાથ લગાડી કેવા
 વાગો કેરો કુટાઈ ગઈ આવું સાંભળી અમરૂદીન બો-
 લા કે મીયાં પાંસરામાં ઘણું વાગું હોય તો ખાંબાહ-
 લદી, સાજખાર, મેદાલકડી, ઘેરીવજ ને થેરો લાઠેર
 લઈ બુની પાસે ખુબડું તાવી ગરમ ગરમ કરીને લગ-

રી દો એટલે અવળા થઈ જશ પત વાર અલીભાઈ
આણું ધાંધલ જોઈ પુ કાંઈ ન જોલાં. જવાબ દીધો
કે મીયાં તમે તો કોઈ અજ્ઞાના વહી છો બીમાર ખેર
માનસો શું જોલો એમ કહી પોતાના ઘેર ગયા હવે
આ અલીભાઈ હોરાના સામે એક અખદુલ નામનો
પઠાણ રહેતો હતો તે રોજ છોટીયુને આંખોના ઈસા
રા કરતો હતો અને અલીભાઈને પણ મસ્કરી કહેતો
હતો કે મીયાં એક દિવસ મને તમારા ઘરમાં જમવા
લઈ જાઓ ને છોટીયુના હાથના પકવાનનો સ્વાદ અ
ખાડો આ વાત સાંભળવાથી અલીભાઈ ઘણો ગુસ્સા
માં આવતો અને અખદુલને વણી ગાળો દેતો હતો
તેથી અખદુલ કહેતો કે મીયાં તમને હીલેજતા તો
ખેર હું મારી મેળે આવીશ ત્યારે અલીભાઈ કહેતો સા
લા જો આવો તો બુતીસી મારૂ હવે અખદુલો દિવસ
ની વખતે વણીવાર અલીભાઈને ઘેર જતો હતો પણ
તેણે છોટીયુને જણાવ્યું કે એક દિન એથી ગોઠવણ
કરવી જોઈએ કે અલીભાઈને કાંઈ કારણસર રાતની
વખતે ઘરમાંથી બહાર કાઢીને આપણે બંને જણ એ
કઠાં ઘરમાં રહી એસઆરામ કરીએ. હવે છોટીયુએ
એ કામનો એક દિવસ નક્કી કર્યો અને તે દિને રાત-

ના અગીયાર વાગે જણાવ્યું મીયાં મારા પેટમાં બહુ
 દુઃખે છે તેથી તમે હકીમજીને ઘેર જઈ મારે સાર કાં
 ઈ દવા લાવો આવું સાંભળી અલીભાઈ દવા લાવવા
 ઘરમાંથી બાહર નિકળ્યા અને કહ્યું કે જેવારે હું હકી
 મજીને અહીંયા સીપવા લઈને આવીશ ત્યારે તુને
 સાદ કરીશ કે બુ અરે બુ બારનું ઉઘાડો ત્યારે તું ઉ
 ચારજે, છોટીબુએ જવાબ દીધો કે ઠીક. પછી અલી-
 ભાઈ દવા લેવા ગયા તે લાગ જોઈ અબદુલો ઘરમાં
 આવ્યો અને બારણું ખંધ હતું. પછી છોટીબુ સાથે
 હરામ ઇલતની ગમતમાં પડ્યો થોડીવાર પછી અલી
 ભાઈ મોહોલામાં પાછો દાખલ થયો અને પોતાને ઘેર
 આવી બારણું ઠોકવા લાગ્યો કે બુ અરે બુ બારનું
 ઉઘાર તે અવાજ સાંભળી ઘરમાંથી અબદુલો બો-
 લ્યો કેન સાસા દર વાજે ઠોકતા હે આવું સાંભળીને
 બાહરથી અલીભાઈએ વિચાર કર્યો કે આ કોઈ બીજા
 નું ઘર છે નહીં રે સાહેબ નહીં એતો મેં જુલો પરો
 છું એમ કહી પાછો મોહલાની બાહર ને ત્યાં મહોલા
 ને નાકે એક મસ્જિદ હતી ત્યાં આવીને ઉભો પછી
 પોતાનો હાથ લાંબો કરી બોલવા લાગ્યો કે યો આ
 આપરા મહોલાની મસ્જિદ ને આ આંખલીનું બાડ છે

આ લીમનો લીંમ ને ડાળને ઢાળ હાસમજની અગારી ને કાસમજની પછારી આ મુસાભાઈની મેરીઆ આંદમીયાંની ખીરકી આનુરદીનનું ઘર આ વહીશા નો કુવો ને આ બંદા (અલીભાઈ) નું ઘર એક બે ને તરન આ સીરીબી આપની એમ કહી પોતાનું બારણું ઠોકાને સાદ ક્યો કે બુ અરે બુ બારનું ખોલ તે સાંભળી ઘરમાંથી અબદુલાએ કહ્યું કે કોણ સાલા દર વાજ ઠોકતા હે અલીભાઈએ જવાબ દીધો કે નહીં રે નહીં એતો મેં ભુલો પરો છું એમ કહી પાછો મહેલા બાહર ગયો ને પોતાના ઘરની એધાણી મેળવવા લાગ્યો કે આ આપરા મહેતાની મસ્જદ આ ઇમળીનું જર ને આ લીંમનો લીંમ ને તેનીપર દળની ઢાળ બીતાનીતા મોતી રહી હાસમજની અગારી કાસમજની પીછારી આ મુસમાત્રાની પરીમા આંદમીયાંની ખીરકી આ હેરદીનનું ઘર એક બે ને તરન આ સીરીબી આપની એમ કહીને બારણું ઠોકવા લાગ્યો કે બુ અરે બુ બારણું ખોલ તે સાંભળી ઘરમાંથી અબદુલો બોલ્યો કે કયુ બે સાલે ચોરબોર હે કયા હરવડી દરવાજા ઠોકતા હે ત્યારે અલીભાઈ ગભરાઈને બોલ્યો નહીં રે સાહેબ નહીં એતો મેં ભુલો પરો છું એવી

રીતે વણા ધક્કા ખાઈ પાછો મહેસા બહાર ગયો અને
 બોલવા લાગ્યો કે નીંધ ખાતીની ફાર આજે સારું હમ
 ડીમ થાય છે જેઉં ખમસા (પાંચ) ધક્કા ખાઈ ચુકો
 પણ વર નથી જડતું એમ કહી પાછો પોતાના ઘરની
 એવાણી જોતો જોતો પોતાના ઓટલાના પગથીયા
 પહેલાનીજ માફક ગણીને ઉપર ચડી બારણું ઠોકવા
 લાગ્યો કે તરતજ અબદુલો અંદરથી બુમ પાડતો
 હાથમાં એક ડાંગ લઈને બાહર નિકળ્યો અને કહેવા
 લાગ્યો કે સાલે હરામકે કયું હરફફ આડે દરવાજા ઠો-
 કતા હે આવું જોઈ અલીભાઈ ગાભરો પડી ઓટલા
 ઉપરથી નીચે ટૂટી પડ્યો અને હાથજોડી કહેવા લા-
 ગ્યો જે અરે મહેરમાન માફ કરો એનો મેં ભુલો પગ
 છું હવે અબદુલો આવી ધડપકડ કરી બાહર ગયો
 પછીથી અલીભાઈ ધુજતા કાંપતા ઘરમાં ગયા ને પુ-
 છયું અરે આપરા ઘરમાં કોન આવ્યું હતું અને મન
 ગારો કોન આપતું હતું મેં ખરોખર નિસાનીથી આ-
 પનુંજ બારણું ઠોકતો હતો કે કંઈ કંઈ ભુલો પડો
 હતા ઘોટીબુએ તેને જણાવ્યું કે આપણા ઘરમાં ભુ-
 લા ચુકાનો માબાપ અલીભાઈ સમજ્યો કે ઘરમાં કો
 ઈ ચોર આવ્યો હશે તેથી તેણે પોતાની ઓરતને પુ-

છયું કે ઘરમાંથી કાંઈ લેઈ ગયો છે કે, છોટીબુએ જ
વાળ દીધો કે મીયાં તેતો સઘળું ઘર ખાલી કરી લેઈ
જાતે કાંઈ મેંતો બઠઈ માણસ એને મારા સિવાય ઘ-
રમાં બીજું કાંઈ માલે નહીં તેથી હુંએ તેને બીજી રી-
તની લાલચ લગારી જેથી તે ચોરી કરવી ભુલી ગયો.
અલીભાઈએ પુછ્યું કે રે બુ સાલાએ તુ તુને ઘણી ધ-
ન દીધી હશે તો જવાબ દીધો કે ના મીયાં હુંએ તેને
એની ગમ સીપેલી તેમને પેલી ગમસા તેની ગમએમ
ખુદ તાપી પોરાવીને સાલા જેહ ફાવી લાખો પછી તો
વાંચા ગભરાઈને આખદે હાથમાં ઢાંગ લઈ જે નાસવા
લાગ્યો. અલીભાઈએ છોટીબુને શાખાશી આપી જે
જાણાવ્યું કે બુ તારા જેવી ઘર રાખુ અને એકીઘર
બઠરી થોરીજ થસે કીમ કે તું એ મારે લક્યાવીને ઘ-
રનો સામાન બચાવ્યો તે વળી તે આની ગેરસીયા
ગંમ હડોળી જે કારમુકો. પછી અલીભાઈ ઓસડ લા-
ગ્યા હતા તે બુને આપવા લાગ્યા બુએ કહ્યું જે મીયાં
હવે દવાની જરૂર નથી ચોર આવો તો હફાવી જે ગર-
બરમાં પોતાનું દરદ જાતું રઉ, આવું સાંભળી અ-
લીભાઈ ખુશી થઈ જે બોલ્યા જેટલો તોરેતો ઓસડના
પૈસાબીબચ્યાફજરેહકીમનેઓસરપાછું આપી આવશું.

આંધળો બેર કુટી બાળ્યું.

અંચારી નામે ગામમાં એક પ્રેમદાસ નામે ધણી
 એ આશરે સાઠ વરસનો થઈ એક નવ જોખન ચોરત
 સાથે પરણ્યો ને તે ચોરત ધણીજ રૂપવંતી હતી ને
 પોતાની જુવાનીના તોરને લીધે બુઢો બાવંદ તેને ગ-
 મતો નહોતો તેથી તેણે એક ગળરૂપકાણુ સાથે દોસ્તી
 કરી તે પકાણુ કાને બહેરો હતો પણ રંડીબાજીમાં બુ-
 શ રહેતો. પેલી ચોરતે પોતાના મનમાં વિચાર કર્યો
 કે આ બુઢો ધણી જે આંખે આંધળો થાય તો એશ-
 આરામ કરવામાં મને કાંઈ અડચણ રહે નહીં એવું
 ધારી દરરોજ મહાદેવની સેવા કરી પોતાના ધણીને
 આંધળો થવા માગતી. તે પેલા ચતુર પ્રેમદાસે જાણ્યું
 ચોરતનું પુર પારખું જેવા સાડ તેણે પોતાની આંખો
 મીંચીને ધીરેધીરે આંધળાનું ચિન્હ દેખાડવા માંડ્યું
 ને ઘરમાં પણ પોતાના બે હાથ આજીવજીવ હલાવતા
 કરે ને લોકો કહે તો મારાથી મુઠ્ઠલ દેખાતું નથી હવે
 મારી શી વલે થશે, ત્યારે કહે જે ભાઈ આપણે શું ક-
 રીએ પરમેશ્વર કરે તે માથા ઉપર એમાં કાંઈ આપ-
 ણું ઇલાજ છે. હવે પ્રેમદાસની ચોરતે જાણ્યું જે મ-
 હાદેવ પ્રસન્ન થયા ખરા હવે કાંઈ ડર નથી પછી તો

પોતાના પ્યારા પડાણની સાથે પોતાના મનગમતો ખુ
 બ એશઆરામ કરવા લાગી એમ કરતાં પોતાના ઘર
 માં કોઈ બીજો માણસ આવે ત્યારે પેસા ગખરપડાણને
 એક પેટીમાં અંદર સંતાડી દેતી તે કોઈ જાણતું નહીં
 પણ પેસા પ્રેમદાસ પોતાના ઘરમાં થતું કર્મ જીતી
 આંખો કરીને જોયા કરતો એમ કરતાં કેટલાક દિવસે
 હોળીનો દહાડો આવ્યો ત્યારે પેસા પ્રેમદાસે પોતાની
 વાણીયાબુદ્ધિ ચત્રાવીને કાંઈ કારણનું બહાનું જણા-
 વી જે નાતિના પંચને પોતાના ઘરે તેજા જે વખતે
 પેસી વ્યભીચારણી ચોરતે પોતાના પ્યારા પડાણને
 પેટીમાં ઘાસી તાણું દીધું તે કોઈના જાણવામાં આવ્યું
 નહીં પણ પ્રેમદાસ તેથી વાકેફ હતો તેણે પોતાને ઘરે
 આવેલા પંચને આજ્ઞતો હોળીમાતાએ મને સ્વપ્નામાં
 કહ્યું જે તારા ઘરની મોટી પેટીની અંદરની મીસકત
 સુધાં અકબંધ હોળીમાં હોમી દે તો તું જરૂર આંખે
 આંધળો મટે. તે સાંભળી પંચે જવાબ દીધો કે વાહના
 વિવાહથી રળીયામણું શું ? તમે આંખે દેખતા થશો
 તો પેટીની મીસકતના શાભાર છે પૈસો લુંડી છે વળી
 પરમેશ્વર કાલે આપશે. ત્યારે પ્રેમદાસ બોલ્યો જે ત્યારે
 ધર્મના કામમાં ઢીલ શી, બોલાવો ત્યારે હોળીના ઘે-

રધયાને અને વાજતે ગાજતે ધામ ધુમથી આ પેટી છે
 તે ઉંચકીને હોળીમાતાને અર્પણ કરીદો વાર લગાડ-
 શો નહીં કેમકે મારી આંખે જરાજરા દેખાવા માંડયું
 છે આવું સાંભળી પ્રેમદાસની ચોરતના પેટમાં તેલ
 રેડાયું ને ગભરાઈ ગઈ પણ આખરને લીધે કાંઈ બો-
 લી શકી નહીં ને પેટીમાં પેલો પડાયુ તો બહેરો હતો
 તેથી કાંઈ સાંભળ્યું નહીં. પછી ઘરઘણીના હુકમથી
 પેલા પંચે તથા હોળીના ઘેરધયાઓએ મળીને ધામ-
 ધુમથી ઝંખેઝંખે કરતા પેટી પેટી ઉંચકીને ગામની
 મોટી હોળીમાં હોમી દીધી. તે ઉપર ખુબ લાકડા છા-
 ણા મુકીને ટુંકી મેલી. તે બળીને રાખ થઈ ગઈ ને
 પેલા પડાયુની તો એંધાણી સરખી કાંઈના જોવામાં
 આવી નહીં પણ તે બળવાથી જરા ગંધ આવવા લા-
 ગી તેથી લોકો સમજ્યા કે પેટીની અંદર લુગડાં હશે
 તે મંધાય છે પછી પેલો પ્રેમદાસ આંખો ઉઘાડીને ઝં-
 ખેઝંખે કરી છોકરાંની સાથે નાચવા કુદવા લાગ્યો ને
 મોઢેથી કહેવા લાદ્યો કે આંધળે બહેરું ખોળી બાળ્યું
 આંધળે બહેરું ખોળી બાળ્યું. એવી રીતે આખી રાત
 ધમચકડ કરી બીજે દિવસે પોતાની ચોરતનું નાક
 કાપીને કાઠી મુકી.

બાપ તેવા બેટા ને વડ તેવા ટેટા.

એક શહેરનો રાજા હાથીના હાથપર બેસીને સ્વા-
રી નિકળ્યો તેને બેઠ સઘળા લોકો સલામ કરવા લા-
ગ્યા, તથા રસ્તે ઉભેલો એક પાટીદારનો છોકરો બા-
દશાહને સલામ કરવાને બદલે ઉત્તર પોતાના બે હા-
થ કબજે કરી લીધા (બગલમાં માર્યા) પણ સલામ
કરી નહીં તે બેઠ પાદશાહે પેલા પાટીદારના છોકરાને
કેદ કરાવ્યો, તે બખર તેના ભાઈને થતાંજ બાદશા-
હના હાથી આગળ આવીને કહેવા લાગ્યો કે ઓ મ-
હારાજ મારા નાના ભાઈને કેદ શામાટે કર્યો. જવાબ
દીધો કે તારા નાનાભાઈએ મગરબીથી મને સલામ
કરી નહીં ને ઉલટા બગલમાં હાથ ઘાલી દીધા. આજુ
સાંભળી તે બોલ્યો કે ઓ બાપજી એ નાનું છોકરું
સલામ કરવામાં શું સમજે એમ કરતાં એના વતીની
હું તમને સલામ કરું છું. આ પાટીદારના છોકરાનું
કહેવું સાંભળી પાદશાહે ગુસ્સો કરીને તેને પણ કેદ
કર્યો. આવી બખર બન્ને છોકરાના બાપને થઈ તેથી
બિચારે દોડતો દોડતો પાદશાહના હાથી આગળ ફરી
વળીને શ્વાસ ભર્યો કહેવા લાગ્યો કે ઓ પાદશાહ આ-

રા બન્ને છોકરાઓને વગર વાંકે ચ્યમ બાંધીખાને નાં
છયાં છે બાપજી, પાદશાહે જવાબ દીધો કે તારા ના-
ના છોકરાએ તો મને સલામ કરવાને બદલે ઉલટા
પોતાના હાથ બગલમાં મારી લીધાને તારા મોટા છો-
કરાએ તો મને સલામ કરી તે ઠીક છે, પણ મશ્કરી-
થી માણ પેટની દુંટીને સલામ કરી તેથી બન્નેને કેદ
કર્યા. આવું સાંભળી તે લાલદાસ પોતે બોલ્યો કે મ-
હારાજ, મારો નાનો નવડીઓ તો બાળક છે એ સ-
લામ કરવામાં શું સમજે ને મોટો તો રાંડે જણ્યો
ઘેલફાડ્યો છે ચ્યમ જે પાદશાહ તો ધણી છે તેને સ-
લામ કરવી તે તો ઠીક પણ પાદશાહની દુંટીમાં દેવતા
મેલવો છે. આવું સાંભળતામાં પાદશાહ એકદમ ગુ-
સ્સે થઈ તે લાલદાસ પોતેને પણ તેના છોકરાઓની
હજીરમાં બેસીઓ જડાવી રવાના કરી દીધો. આવી
ખબર તેના બીજા બે દુધભાઈઓને થઈ તે પણ બિ-
ચારા, પાદશાહ પાસે આવીને કહેવા લાગ્યા કે ઓ
પૃથ્વીનાથ આ અમારા સગાને બાંધીખાને નાંખ્યા છે
તેને મહેરબાની કરી છોડી મુકવા જોઈએ કારણકે એ
બંધકુર્ક કાંઈ બોલવાની વળકવળ સમજતા નથી.
મોટો ગુન્હો માફ કરવો જોઈએ. આવું સાંભળી પાદ-

શાહે તેમને પુછ્યું કે અલ્યા દુધભાઈ એટલે શું તે
 અમને સમજાવો. જવાબ દીધો કે જાણે પાદશાહનો
 બાપ મરી જાય ને પછી પાદશાહની મા પાદશાહને
 લાઈને નાતરે જાય ને પછી ત્યાં પાદશાહની મા બીજા
 છોકરા જણે તે તેને પાદશાહ દુધભાઈ કહેવાય તેવી
 રીતે અમે પણ દુધભાઈ છીએ. આણું સાંભળી પાદ-
 શાહને તો પગથી તે માથાસુધી જવાળા લાગી ને એ-
 કદમ ગુસ્સે થઈ તે બે જણને ફાંસીનો હુકમ કર્યો,
 તેથી વજરે કહ્યું કે ખુદાવંત એ પાટીદાર લોકો તો
 મુર્ખ હોયછે તેથી બોલવામાં સમજતા નથી એવી
 રીતે પાદશાહને સમજાવી તે બે જણને પણ કેદમાં મો-
 કલાવી દીધા. એમ હવે ઘરનાં પાંચ માણસ કેદમાં ગયાં
 જાણીને પાટીદારની સઘળી નાત એકઠી થઈને પાદશાહ
 પાસે જઈ કહેવા લાગી જે માબાપ અમે તમારા છીએ
 માટે અમારી નાતના સખસોનો ગુન્હો માફ કરી તેમને
 છોડી મુકવા જોઈએ. હવે માબાપ અમે તમારા છીએ
 આણું પાટીદાર લોકોનું કહેવું, તેમના સારા નસાબે પાદ-
 શાહ નહિ ને ગુસ્સામાં હતા તેથી તે લોકોની ફરિયાદ
 કંઈ સાંભળ્યું નહિ ત્યારે વજરને કાલાવાલા કરી ક-
 હે ॥ લાગ્યા. ત્યારે તેણે કહ્યું કે પાદશાહ તો ગુસ્સામાં

છે તેથી તમારું કાંઈ સાંભળનાર નથી માટે તમે બે-
 ગમની પાસે જઈને કાલાવાલા કરશો તો તમારું કામ
 થશે પછી પાટીદારની સવળી નાતના લોકો બેગમની
 પાસે જઈને કહેવા લાગ્યા જ એ બેગમસાહેબ આપ
 ને અમારી એક અરજ છે તે અરજ અમે પાદશાહ
 સાહેબને કહી પણ અમારા ધણીએ તો કાંઈ સાંભળ્યું
 નહિ અને તું અમારી ધણીઆણી છે તેથી બે કાંઈ
 સાંભળોતો સાંભળે, આવું સાંભળતાં બેગમસાહેબ તો
 ગુસ્સે થયા કે આ લોકો કેવા છે કે મને પોતાની ધ-
 ણીઆણી કહે છે માટે એ લોકોને તુરત કેદ કરી દે.
 એમ કરતાં બે ચાર દિવસ થઈ ગયા પછી વજરે પે-
 લી વાત પાદશાહની આગળ કાઢીને કહેવા લાગ્યો કે
 એ પાટીદારલોકોની બોલી તો પથ્થર જેવી હોય એ
 લોકો કહેવા જાય પાંસડું ને બોલી જવાય અવળું પણ
 એ કાંઈ કપટથી નથી બોલતા. પછી પાદશાહ બેલ્યો
 કે એ લોકોની બોલી કપટ વગરની પણ કોવાડા જેવી
 છે એમ કહી સર્વે જણને છોડી મુક્યા. હવે તે સર્વે
 જણ પોતપોતાને રસ્તેચાલ્યા અને પેલા બન્ને લાસાને
 કસુંબો પીવાની તલપ થઈ તેથી પોતે એકલો એકઝાદ
 તળે જઈ બેઠા અને પોતાના ગજવામાંથી અફીણ

તથા એક વાડકી કાઢીને ભરી નીચે મુકી પછી કંઈ
 ઠુંગાર (મુખસ્વાદ) વિચારમાં બેઠો એવામાં પાસેની
 ઝાડીમાં એક રાણી બસાડું ગાભર પડ્યું જે દોડતું
 આવ્યું તેના પગની ઠોકર વાગવાથી કસુંબાની વાડ-
 કી ઢાળાઈ ગઈ. ત્યારે તે લાલદાસ પટેલ બોલ્યા કે હવે
 તુને શું કહું પણ એ વાત તારા કોઈ વડીલને કહીશ
 એમ કહી પોતાની વાડકી લઈ સઘળા જનાવરોને જો-
 તો પોતાના ઘર તરફ ચાલ્યો એટલે રસ્તામાં એક ખે-
 તર આગળ એક ગધેડો ઉભેલો જોયો તેથી મનમાં
 વિચાર્યું કે આજ પેલાનો વડીલ દેખાય છે એમ ધારી
 તે ગધેડાની પીઠ ઉપર હાથ મુકી કહેવાનો ઇરાદો કર્યો
 એટલામાં તો તે ગધેડાએ એક પાછળથી ચડી લઈને એક
 લાત મારી તે વાગવાથી એ બાપરે કરી ચતાપાટ પ-
 ડ્યો આવું જોઈ તે ગધેડાના માસીકે પુછ્યું જે કાકા
 શું થયું લાલદાસ બોલ્યા કે ભાઈ તારા કાકાનું ક-
 પાળ થયું જે તેના વડીલ આવા છે. તેના છોકરાનો
 શો વાંક કાઢું. કેમકે બાપ તેવા બેટા ને વડ તેવા ટેટા.

નહિ ત્રણુમાં નહિ તેરમાં નહિ છપત્રના મેળમાં

રાજપુરશહેરમાં એક શેખમીયાં નામનો જમા-
દાર રહેતો હતો તેમણે ઉમરાવખજસ એવા નામની
એક કસબણ રાખી હતી તે ઠી સાથે હમેશાં મેળશો-
માં રહેતો ને પોતા ઉપર તે કસબણનો વધારે પ્યાર
જેઠ તે જમાદાર પણ પોતાનો પગાર લાવી તે કસબ
ણને સ્થાપીન કરતો હતો આવી હરામ લતમાં પડ-
વાને લીધે તે માયાંથી સરકારની નોકરી બરાબર થઈ
શકતી નહિ તેથી નોકરીમાંથી બરતરફ થયા. પછી
જમાદારને ખરચની ઘણી તંગી પડવા લાગી ત્યારે
વળી કસબણને કાલબુઢી કરી કહેવા લાગ્યો જે અબ
તો મેરા ઇરાદા કોઈક શહેરમાં કમાનેકુ જાનેકા હુઆ
હે. ઉસલીએ મુજે મુસાફરીકે ખર્ચકે વાસ્તે રૂપે દે. ફીર
મેં જો કમાનાઈંગા સો ભેરે હવાલે કરંગા તેરા સિધા-
ય મેરા દુસરા કો નહિ. એહું સાંભળી કસબણે જ-
વાબ દીધો કે ઓ મેરે પ્યારે મુજેબી આપને સિવાય
દુસરા કોઈ નહિ હે આપકુ જોઈએ તેટલા રૂપીએ લે
જાઓ લેકીન મુજે તમારા બીના ઘડીબર ચેન નહિ

પડેગા. આવું સાંમળી મીયાંએ ઉમરાવઅખસના મ-
 જામાં હાથ નાંખી ચુમે (અચી કરી કહેવા લાગ્યો
 જે એ મેરી દીલજન પ્યારી હયાત હોવીંગે તો કબી
 મીલીંગે એમ કહી તેની પાસેથી બસે રૂપીઆ લઈ દે-
 શાવર ચાલ્યા. પછી થોડેક દિવસે એક શહેરમાં જઈ
 રાજમારગ ઉપર એક મેડો ભાડે રાખ્યા ને પોતાની
 પાશેની ખરચી પુરી થવા આવેલી તેથી લોકોનું દયણુ
 દળી ખાવાના વિચારથી એક ધંટી ખરીદ કરી લા-
 વ્યો ને પછી આસપાસના ગૃહસ્થલોકોનું દયણું મં-
 ગાવી વેચાતી દળવા લાગ્યો અને પોતાની પાસે એક
 બેડી કપડાં હતાં તે લઈ દરરોજ સવારમાં નદી ઉપર
 જઈ ખુબ સાબુ લગાડીને ઘોઘ લાવતો તે પહેરીને
 માથે કોડી પાઘડી બાંધીને મુછોના આંકડા મરડી ઠાઠ
 માડથી કચેરી વખત થાય એટલે દરબારમાં જઈ સૌ
 ની નજરે પડે તેમ એક ઠેકાણે હમેશાં બેસતો અને
 કચેરી ખરખાસ્ત થયા પછી પોતે પોતાને ઠેકાણે જઈ
 ચક્રીનું કામ ચલાવતો (દળતો) એમ કરતાં કેટલા-
 એક દીન ગયા. તે રાજ હમેશાં કચેરીમાં બેઠેલો તેને
 બેતો અને રાજ જ્યારે હાથીના હોઠાપર બેસી શહે-
 રમાં ફરવા જતો ત્યારે પણ તેને રસ્તાપર ચક્રી કેર-

તો બેતો તેથી સબ મનમાં જે એ પુરુષ કોણ છે જે
 હું એને કચેરીમાં મોટી ઠાઠમાઠથી સૌની પાછળ બે-
 દેલો બેઠેલું ને એજ દેકાણે પણ હમેશાં ચક્કી ફેરવ-
 તો પણ બેઠેલું તેથી એ એક જણ છે કે એક શીક-
 લના બે જણ છે તેના વિચારમાં હતો. હવે બીજે ઠ-
 હાડે રાજાએ પાછો કચેરીમાં બેયો એવામાં રાજાની
 અને પેલા ચક્કી પીસનાર જમાદારની એક નજર
 થઈ તેથી રાજાએ મનમાં વિચાર્યું કે એને ઇસારતથી
 પુછી બેઠે કે પેલો ચક્કી પીસનાર તુંજ, એણે ધારી
 રાજાએ પોતાનો હાથ ઉંચો કરી ગોળ ફેરવ્યો કે ઝટ
 પેલો ચક્કી ફેરવનારો ચેત્યો તેથી લાગલો ઘુંટણ મ-
 રડી ઉંચો થઈ પોતાની છાતી ઠોકવા લાગ્યો કે તે હું
 જ. ત્યારે રાજાને ખાત્રી થઈ કે પેલો ચક્કી ફેરવનાર
 એજ સખસ છે. પછી કચેરી ખરખાસ્ત થઈ ને રાજા
 પોતાના મહેલમાં ગયા એટલે તમામ અમીર ઉમરા-
 વો તથા વજીર, કોટવાળ, કાજી વિગેરે વિચારમાં પ-
 ઝ્યા અને એકદમ પેલા માયાં રોખની આબુખાબુ વીં
 ટાઈ વળ્યા ને નમ્રતા પુર્વક પુછવા લાગ્યા કે જમાદાર
 રસાલેજ તમને રાજાએ હાથની ઇસારતથી શું સમ-
 જાવ્યું કે જેથી તમે છાતી ઠોકી કબુલ થયા. એ વા-

તનો! ખુલાસો મહેરબાની કરી કહો. ત્યારે શેખમીયાં
 પોતાની મુઠ્ઠા ઉપર હાથ ફેરવી ધીમે અવાજે કહેવા
 લાગ્યા કે તુમકું કેનેકી હમકું કયા મતલબ હે હમકું
 તો ફક્ત રાજાસે મતલબ હે ઓર રાજાકું બી ફક્ત અ-
 મેરેસી મતલબ હે આવો વજતદાર શાજદ સાંભળી
 તમામ કામદાર કારભારીયો વિગેરે મીયાંને હાથજોડી
 ને કહેવા લાગ્યા જે મહેરબાન જમાદારસાહેબ આ-
 પતા તાબેદારોને રાજાની સમશાથી વાકેફ કરવા જો-
 ઇએ ત્યારે મીયાં બોલ્યા કે સુતો યારો મેં અદલ મી-
 રજાપુરશહેરના દીવાન થા ઉસ જગે રાજાકે સંગ મેરે
 તકરાર હુઘ ઉસજીએ મેં એ મુજબી નોકરી છોડ
 દીધી એ સમ હકીકત ઓ રાજાકું ખબર હે ઉસજીએ
 ઉતુને મેરેપર ખ્યાર કરકે હાથ ફીરાકે મેરેકું ઇસારત
 મેં કહ્યા કે તુમ મેરા સબ કારભાર ચલા શકોગે તબ
 મેંને છાતી ઠોક કે કહ્યા આપકી પરવસ્થીસે સબ કર
 સકુંગા. ઓર રાજાને દરબાર મેરે જાતે જાતે ઇસારત
 કરકે મુજે ફજરમાં ખુલાયા હે. આવું સાંભળી તમા-
 મ કામદારોએ પોતપોતાના ચાકરને પોતાને ઘેર મો-
 કલી કોઠાએ બસો, કોઠાએ ચારસો, કોઠાએ હજાર ને
 કોઠાએ પાંચ હજાર એવી રીતે રૂપિયા મંગાવીને મી-

યાંને નજસણા દાખલ આપીને કહેવા લાગ્યા જે ખાં-
 સાહેબ અમો ગરીબોપર મહેરબાની કરી નમાવી લે
 શો એવું સાંભળી ખાંસાહેબ બોલ્યા જે યારો તુમે કા
 યકુ ડરતે હો મેં ક્રીસીક્રી નોકરીમાં ખલેલ નહિ કર-
 નેકા એ તુમ ખસુસ યાદ રખના. અલ્લા કરેગા તો સ-
 બક્રી રોટી બનાદઉંગા. એમ કહી સર્વેને પોતપોતાને
 ઘેર જવા ફરમાવ્યું ને પોતે બધા રૂપીયા એક ગાડી
 માં ભરીને ભાડું ઠેરવી ગાડી હાંકવા કહ્યું. ગાડીવાન
 પુછવા લાગ્યો જે જમાદારસાહેબ આટલા બધા રૂપી
 યા ક્યાંથી લાગ્યા. બોલે બહુ દેખાય છે મીયાંએ જ
 વાબ દીધા કે સાલે ગુપચુપ હાંક તુને સુના નહિ હે પં
 ચક્રી લકડી ને એકકા બોજ. પછી તે રૂપીયા તે શહે-
 રમાં પારેખ ઉપર મોકલી કાગળમાં લખી જણાવ્યું
 કે આપણે શહેરમાં ચકલીબજારમાં એક ઉમરાવખ-
 ખસ નામક્રી ક્રીસબણ રહેતી હે એ હમારી રખેલી
 હે એર ઉનકા ગુજરાતળી હમસેં ચત્રતા હે ઉસલી
 ચે એ રૂપેમેળી પાંચહજાર રૂપે ઉનકું દેના બાકી પંદરે
 હજાર રૂપે હમારા નામહે જમા કર રખના મેં આહે
 તુમેરે મંગતે રૂપે દેઉંગા ફીર બચચેસો મેં લે લઉંગા
 લેક્રીન ઉમરાવખખસકું હમારી બોતબોત કહેકે સત્તા-

મ કહેની ઓર રૂપે દેનું જાણ્યો તો નિશાની નામઠા
 મ બરોબર પુછકે દેના ઓર જે કબી ગેરવહ્ન પડીંગે
 તો તુમારી પામસેં મારકે મુજ સડિંગા એ ખાતરી ર-
 ખના, હવે આ કાગળ પેલા પારેખને પહોંચતાંજ હુ-
 ડી વટાવી તેમાંથી પાંચહજાર રૂપીયાની ઠેલીઓ ગુમા
 સ્તાને માથે ચડાવી ચકલીખજારમાં ઉમરાવખખસને
 ત્યાં ગયો, તે સમજી કે કોઈ નવું ધરાક આવ્યું તેથી
 તેને ઝટ મોટા આદરમાનથી પોતાના પલંગ ઉપર બે
 સાડી પાનસોપારી આપી ખુશીની ખખર પુછવા લા-
 ગી ત્યારે પારેખ બોલ્યો કે ઉમરાવખખમ તમારું નામ
 જવાબ દીધો કે હાજી. ફરી પુછ્યું કે તમારો ખાસ રા
 બેલો કોઈ છે તે હોય તો તેનું નામ દો. તે બોલી શે-
 ઠજી અહલતો રખેલેથે ને હાલમેં મેરે કીસીસે મોખત
 નહિ. શેઠના ગળામાં હાથ નાંખી કહેવા લાગી જે શે-
 ઠજી અખતો મેં તુમસેં દીલલગી રખુંગી. દુસરેસેં મુ
 જે કયા મતલબ હે. આણું જોઈ શેઠનું પોતીયું પલંગું
 પણ તમારા એક રાખેલા પાસે હું રૂપીયા માગું છું
 તેનો પત્તો મને તમારે ત્યાંથી મળશે તેથી મહેરબાની
 કરીને મને તમારા રાખેલાનું નામ લખાતો. એવી
 રીતે ઉલટું પુછ્યું.

હવે ઉમરાવખખસ રૂપીયાની થેલીયોથી લલચ્યા-
 ચાં હતાં તેથી પોતાના રાખેલાના નામ લખાવા તૈયાર
 થયાં અને શેઠજી હાથમાં ચોપડી તથા ખડીઓ કલમ
 લઈને બેઠા ત્યારે ઉમરાવખખસ બોલ્યાં જે લીખો પ-
 હેલે તકકે મેં ચઉદા બરસકી ઉમર અંદર ત્રીન જન
 શેઠે ત્રણે જણના નામ લખ્યાં. પછી લીખો મેં દસરે
 તકકે અઠારા બરસકી ઉમરમેં તેર જન. શેઠે ચડપ
 ચડપ તેર જણનાં નામ લખ્યાં. પછી કહ્યું કે લીખો
 ત્રીસરે તકકે મેં બાવીસ બરસકી ઉમર અંદર છપન
 જણ. શેઠે તેમના નામ લખ્યાં પણ પેલા શેખમીયાં
 જમાદારનું નામ એકે તપકમાં આવ્યું નહિ કારણ કે
 પેલીએ જે નામ લખાશ્યાં તે પોતાના ખાસ રાખેલા-
 નાંજ લખાવ્યાં હતાં અને ખરચીનો તો હિસાબજ ન-
 હિ તેથી વિચાર્યું કે હવે એને નિશાની વગર શી રીતે
 રૂપીઆ આપું. માટે હવે રૂપીઆ પાછા લઈ જવાની
 ભુક્તિ કરવી બેઠાએ એણું વિચારી ગુમાસ્તાને કહ્યું
 જે અલ્યા કોથળીયો આમ લાવ. શુમાસ્તાયે કોથળી-
 યો હાજર કરી તે લઈ કોથળીનું મોઢું છોડી બોલવા
 લાગ્યો જે મારા સારા માંજરી રાંડના આ થેલી શું
 કરવા લાગ્યો? મેં તને સોનામહોરની થેલી કહી હતી

ને આ શું લાગ્યો ? જા રાંડના થેલીઓ પાછી લઈજા
 ને પેલી મહોરની લઈ આવ. આવું સાંભળી ગુમા-
 સ્તો મનમાં કચવાવા લાગ્યો જે શેઠ એમ કેમ બોલે
 છે. મહોરવી થેલી ક્યાંથી લાવું. શેઠે ગુમાસ્તાના ચ-
 હેરા ઉપરથી જાણ્યું કે ગુમાસ્તો મારો પેચ સમજ્યો
 નહિ ત્યારે શેઠ બોલ્યા જે ફર્યા વિચાર શું કરે છે ફેર-
 વીને પાધરી બાંધ આવું કહેતા ગુમાસ્તો ચેત્યો કે અ
 હીંથી ટાંકણી જવાનો વિચાર થયો તેથી તરત રૂપીયા
 ની થેલીઓ ઉઠાવી ચાલતો થયો. પછી શેઠ ધીરેધીરે
 બડબડવા લાગ્યો કે ફાડ્યો પાધડી બદલતો નથી કહી
 આજે રાંડનો લાવે છે શું ? ઉમરાવબખસ સાથે થોડો
 એક વખત વાતચીતમાં કાઢ્યો. પછી બોલવા લાગ્યો
 જે આંધરીનો હજુએ ન આવ્યા એમ કહી ચોંકીને
 બોલ્યો જે હાય હાય એનો શો વાંક. કુંચીઓ તો મા-
 રી પાસે છે. ઉમરાવબખસ તમે બેસજો હું હમણાં
 આવું છું એમ કહી ચાલતો થયો ને ઉમરાવબખસ
 વાટ જોતાં બેઠાં. હવે તે વાતને ઘણાએક મહીના વી-
 તી ગયા પછી પેલા શેખમીયાં ગામેગામ રખડતા ર-
 ઝળતા પોતાના વતનમાં આવ્યા અને શહેરમાં આ-
 વતાંજ એક એમના દોસ્તદાર સામા મળ્યા તે જમા-

દારને જોતાંજ બોલ્યો જે સલામ આલેકું નવેવાલેકું સ-
 લામ એમ કહી એકએકની ખખર આકરાયત પુછી
 પછી તે જમાદાર પુછવા લાગ્યો કે ક્યું જનાખ કુછ
 કમાકે આયાહું તે બોલ્યા કે મહેરબાની કરકે દોસ્તીકે
 હકમેં મેરેકું પાંચસો રૂપીયા અંગઉધાર દો તો આ-
 પકું થોડે દીનમાં અહ્વા ચાયતો પીછા દેઉંગા કે તુ-
 રત જમાદારે પેલા પારેખ ઉપર પાંચસોની હુંડી લ-
 ખી આપી. ત્યાંથી ચાલ્યો તેવામાં રસ્તામાં એક ઘો-
 ડાનો સોદાગર મળ્યો નેની પાસેથી એક ત્રણહજારનો
 ઘોડો ખરીદ્યો તેને પણ ચીઠી લખી આપી એમ રસ્તે
 ચાલતાં જે મળતું ગયું તે ખરીદીને ખમણી તમણી
 ચીઠી લખીને આપતા ગયા. ને કહેવત પ્રમાણે પૈસો
 જે મુળથી આવ્યો હતો તે મુળથી જવા લાગ્યો એમ
 કરતાં ચકલી બજારમાં મોટા દુમામથી ઉમરાવબખ-
 સને ત્યાં આવી પહોંચ્યાં. આવો ઠાઠ જમાદારનો જો-
 ઇ ઉમરાવબખશે જમાદારને વધાવી લીધો અને આ-
 શુકમાશુક એકએકને વળગી ચુમાચુમા ચાલી અને
 ખેર આ ફરિયાત પુછીને હાથમાં પાંખો લઈ બેઠા અને
 ઉમરાવબખસ તો મીયાંને વારીજઈ, ઉસતરકે થાઈ
 ખુરબાન જઈ વિગેરે બોલતી ને બે હાથની આંગળી

એના પોતાના માથે માંકડા ફાડવા લાગી પછી શેખ
 મીયાં ઉમરાવખખસને પુછવા લાગ્યો ક્યું પ્યારી મા-
 રો પારેખ તુમકુ પાંચહત્તર રૂપે દે ગયા. જવાબ દીધો
 તુજે તો કોઈને બી નાહ દીધા રૂપે કયા ને બાત કયા
 મેં કુછ નહિ જનતી. આવું સાંભળી મીયાંને પોતા-
 ના પારેખ ઉપર ગુસ્સો આવ્યો અને તરત એક મા-
 ણસને બોલાવ મોકલ્યો કે પેલા વાણીયાને ખખર થ-
 તાંજ બટ ચોપડો બગલમાં મારી ફાટુંકુટું લુગડું પહે-
 રી ઉમરાવખખસને ત્યાં આવ્યો કે તેને જોતાંજ સ્વ-
 તિશે ગુસ્સે થઈ ગાળો ઠઠ કહેવા લાગ્યો જે સાલે ઇ-
 નકું રૂપે ક્યું નહીં દીધે. હમારી શાખકુ બટા લગાયા
 આવું સાંભળી વાણીયો બોલ્યો જમાદારસાહેબ એ-
 માં મેરા જરાયે વાંક નથી. આ તમારો કાગળ જુ-
 યો એમાં તમે સાફ લખ્યું છે જે નામ હામ પત્તો પુ-
 છીને આપજો તેથી હું એ બધને ત્યાં આવ્યો હતો
 પણ એમણે મને તમારું કશું નહીં ત્યારે ફરી રૂ-
 છ્યું જે તમારા રાખેલા હોય તેમના નામ બતાવો
 પછી એમણે લખાવ્યાં ત્યારે શેખમીયાં હમમાં બોલ્યા
 જે સાલે ઇનકા રખેલા મેરા શિવાય દુસરા કોનહે,
 વાણીયો બોલ્યો જમાદારસાહેબ એટલા આકરા શુ

કરવા થાઓ છો, મારી વાત સાંભળો તો ખરા. દયો
 આ નામનો ચોપડો તો જુઓ એમ કહી ચોપડો આ-
 મળ નાંખી પાન ઉથલાવી વાંચવા લાગ્યો કે જુઓ
 જમાહારસાહેબ ત્રણમાં પણ તમારું નામ નથી, જુ-
 ઓ બીજાં તેરમાં પણ તમારું નથી ને ત્રીજાં છપ્પમાં
 પણ તમારું નામ નથી. ત્યારે તો જુઓ જમાહાર
 સાહેબ નમે તો નહીં ત્રણમાં, નહીં તેરમાં કે નહીં-
 છપ્પના મેળમાં. ત્યારે હું શી રીતે રૂપીઆ આપું.
 હું ગરીબ વાણીયો વચમાં માર્યો જાઉં. આવું સાં-
 ભળી શેખમીયાંને તો અતિશે ગુસ્સો ચડ્યો ને બો-
 લ્યો જે તેરી ભેનખક્ત રંહી મારૂં. સાલી અમતો તેરે
 લેખેમેજ નહીં. ચીતીયાં હજારં એ કયા ગજબ. પછી
 ઉમરાવખખસને ને શેખમીયાંને તો ખુબ તડાતડ દાળ
 જુનીઆં ઉડવા માંડી. પછી વાણીયાએ વિચાર્યું જે
 કહેવત છે કે હાથી હાથી લડી મરે ને વચમાં ઝાડો-
 ને માન થાય તે પ્રમાણે આ બેની વચમાં હું ગરીબ
 વાણીયો માર્યો જઈશ, પછી બોલ્યો જે હાયહાય ભાઈ
 સાહેબ તમે શીઠ વઢો છો મને તો બીક લાગે છે
 એમ કહી મીયાંએ પાંચડી દાબી કાછડી સંભાળી
 આલતો થયો.

જાહેર ખખર.

નીચે લખેલાં પુસ્તકોના નાટકો એવાં તથા ...ની
 ગાયન ... ગા, કીરસાચા અમારે ત્યાંથી રોકડી
 કીમતી નાટપેટ પત્ર લેવામાં આવશે નહીં.
 ચેપડીઓના નામ. કિંમત. રૂ. આ. પા.

કલકળા અને કામરૂપ રમુજ વાર્તા.	૦-૮-૦
હરીશ્ચંદ્ર નાટક એટું.	૦-૮-૦
લલિતા નાટક એટું.	૦-૮-૦
ગજરામારની વાર્તા ચીત્ર સહીત.	૦-૮-૦
સદેવંત સાવળી ગાની વાર્તા.	૦-૮-૦
અભેમન્યુનો અકાવો	૦-૮-૦
વસન્તભક્ત ભારત અઢારે પર્વ સાથે.	૩-૬-૦
ભટ્ટહરી નાટક એટું ચીત્ર સહીત.	૦-૮-૦
દેવતાઈ જાદુગર.	૦-૮-૦
ગમંત ઘંટ.	૦-૪-૦
જહાંગીરશાહ બાદશાહની વાર્તા વીસ.	૦-૧૨-૦
અંબીકાકાવ્ય.	૦-૧૨-૦

જો સિવાય બીજાં ઘણી જાતનાં ઉર્દુ, મુસલમાની હોંદી
 તથા નિશાળોમાં ચાલતી ગુજરાતી, અંગ્રેજી ચાપ
 વાલી છુટક તથા જથાબંધ અમારે ત્યાંથી મળશે

{ બુકસેલર. હોરાલ ... મલ
 { બુકસેલર સર

